

TM	Г. XX	Бр. 3-4	Стр. 265 - 276	Ниш	јул - децембар	1997.
----	-------	---------	----------------	-----	----------------	-------

UDK 340.61-054 (497.11)

Prethodno saop{tewe

Pri mreno: 27.04.1997.

Мина Петровић

I nsti tut dru{tveni h nauka

Beograd

ETNI ^KI HOMOGENI I ETNI ^KI HETEROGENI BRAKOWI U SRBI JI

Rezi me

Skl apawe brakova prema naci onal nosti supru`ni ka, kao dobar i ndi kator etni -ki h odnosa u jednom dru{tvu, posmatrano je u vremenskom periodu 1971-1993. S obzi rom na deklarativno pozitivnu politi -ku kl imu u prvim decenijama posmatranog perioda i kasnije zao{travawe etni -ki h odnosa pod uti cajem raspada biv{e Jugosl avi je, podaci pokazuju i znena|uju}e mala odstupawa u skl apawu etni -ki heterogenih brakova. Stepen razu|enosti etni -ke strukture po podru-ji ma gl avni je uzro-ni k wi hove nejednake rasprostrawenosti . Tako je udeo me|uetni -ki h brakova najvi {i u Vojvodi ni (konstantno osci l i ra oko 30%), potom u central noj Srbi ji (po-etkom i krajem posmatranog perioda na ni vou od oko 10%, dok je u 80-im zabel e`ena tendenci ja porasta do 15%), a najni `i na Kosovu i Metohi ji (sa tendenci jom smawewa, sa 10% po-etkom 70-i h na 5,4% u 90-im). Kada se posmatra po etni -ki m grupama, wi hova vel i -i na je, po prav- i l u, poziti vno povezana sa tendenci jom skl apawa homogenih brakova, i izrazi to je vi soka kod svih brojni ji h etni -ki h grupa. Me|uti m, po podru-ji ma, i spoqavawe ove pravi l nosti posredovano je kval itetom me|u-etni -ki h odnosa. U ovom pogledu i l ustrati vna su dva pri mera. S jedne strane, na Kosovu i Metohi ji etni -ka homogami ja brakova kod Srba je veoma vi soka (-ak sa tendenci jom pove}awa od 88% u 1971. na 95% u 1993), vi {a nego u Vojvodi ni (gde osci l i ra oko 85%) i ako je brojnost srpske popul aci je vi {estruko mawa (sa tendenci jom daqeg smawi wawa), te je uslovqena nepovoqni m me|uetni -ki m odnosi ma a omogu}ena i zrazi tom prostornom koncentraci jom Srba u Pokraji ni , a najverovatni je i mogu}nosti ma skl apawa braka sa Srbi ma koji su i z drugi h podru-ja Re- publ i ke.

Kqu-ne re-i: homogeni brakovi , nehomogeni brakovi , supru`ni k, etni -ki , Srbi ja

Sklapawe brakova prema nacionalnosti supru`nika jedan je od najboqih indikatora me|uetni`kih odnosa u dru{tvu. Zastupqenost etni`kih me{ovitih brakova odre|uje niz faktora. Pre svega, razujenost etni`ke strukture i tendenci je wene promene, prostorna distri bucija odnosno teritorijalna koncentracija etni`kih grupa, wihova veli`ina i osobenosti sociokulturnih obel`ja, karakter politi`ke klime.

Razli`itost etni`kih struktura pojedinih podru`ja Srbije nal a`e wihovo odvojeno posmatrawe. Analiza se bazi ra na posmatrawu broja skl opqenih brakova u popisnim godinama od 1971. ukqu`uju}i i 1993. posledwu godinu za koju postoje zvani`no publikovani statisti`ki podaci. Na taj na`in izostavqawa je analiza za peri od 1956-1966. u kome su ovi podaci, tako|e, bili prikupqani. Me|uti m, primeweni vremenski okvir zasnovan je na saznavu da je 70-ih godina nastavqen trend iz prethodnog peri oda, te da je potrebno fokusrati se na posledwe decenije i mogu}e efekte zna`ajnih dru{tvenih turbulencija po me|uetni`ke odnose, {to, {to omogu}ava komparativan pristup koji se pribli`ava uslovi ma dru{tvenog eksperimenta.

Nakon II svetskog rata SFRJ je te`ila favorizowu etni`kih me{ovitih brakova, kao jedinog `inioca etnobiolo{ke homogenizacije i jednog od osnovnih nosioca dru{tvenokulturne homogenizacije kojoj se te`ilo (Petrovi}, 1985). Na ideolo{koj ravni tome je u veli koj meri doprinela izrazita sekularizacija odnosno delegitimizacija crkvenih brakova, koji su upu}ivali na `e}e skl apawe brakova i zme|u pripadnika istih konfesi ja, {to se na jugoslovenskim podru`jima, posebnu u Republici Srbiji, u veli koj meri pokl apalo sa nacionalnom pripadno{ }u. Tako|e, ubrzani proces industrijalizacije i urbanizacije dru{tva uslovcavao je visokini vo prostorne i socijalne pokretqivosti, podsti`u}i i ndividu alizaciju pri izboru bra`nog partnera odnosno umawuju}u zna`aj porodice i tradicije {i reg kolektivita. U ovom peri odu zai sta je izabel`en trend porasta etni`kih heterogenih brakova.

Podru`ja centralne Srbije i Vojvodine ukl apaju se u op{tusli ku. Udeo me|uetni`kih brakova (1956. godine na ni vou od 17% u Vojvodini i oko 6% u centralnoj Srbiji) bio je u porastu do kraja 60-ih godina, kada dol azi do laganog pada upravo u peri odu prvog otvorenog pogor{awa me|uetni`kih odnosa. Po`etkom 70-ih nastavqena je tendencija porasta, koja u centralnoj Srbiji ni je primewena ni 1991, kada udeo etni`kih heterogenih brakova dosti`e 12%, dok je u Vojvodini tokom 80-ih

zabele`ena stagnacija a u 1991. ni vo od 29% etni -ki heterogenih brakova u ukupnom broju skl opceni h brakova isti je kao i 1981. Tokom 90-ih, me|uti m, oba podru-ja bel e` e pad u del a me{ ovi ti h brakova, u 1993. u central noj Srbi ji na 10% a u Vojvodi ni na 27%.

Kontinuirana tendencija pada u del a etni -ki me{ ovi ti h brakova specifi -na je karakteristi ka podru-ja Kosova i Metohije, izra`eni ja u periodu nakon 70-ih, nai me, udeo me{ ovi ti h brakova u 1971. od 10% bio je pribli`an vrednosti iz 1956. U 1993. ovo podru-je bel e` i samo 5% etni -ki heterogenih brakova.

Najvi {i udeo me{ ovi ti h brakova u Vojvodi ni uslovnjen je znatnim stepenom razujenosti etni -ke strukture, jer je udeo Srba kao najbrojnije etni -ke grupe konstatno ispod 60%. U central noj Srbi ji homogenost etni -ke strukture je zna-ajna i ako sa tendencijom pada, jer se udeo Srba smanjuje sa 91,7% u 1953. na 87,9% u 1991. Usled kontinuiranog i zna-ajnog porasta broja i u del a Albanaca kao najbrojnije etni -ke grupe na Kosovu i Metohiji (sa 64,9% u 1953. na 82,6% u 1991.), u 1991. dostignut je pribli`an ni vo homogenosti etni -ke strukture kao u central noj Srbi ji. ^i weni ca da je na ovom podru-ju do{ -l o do izrazi te homogenizacije stanovni {tva mo`e se smatrati jednim od osnovnih uzroka tendencije pada etni -ki me{ ovi ti h brakova. Me|uti m, ostaje otvoreno pitanje za{ to je wihovni vo na ovom podru-ju dvostruko ni`i nego u central noj Srbi ji. To ukazuje da nai zgl ed o-igledne razlike u karakteru i promenama nacionalne strukture posmatrani h podru-ja ni su dovojan okvir posmatrawa ovog domena bra-nog pona{awa te je potrebno u fokus staviti konkretne etni -ke grupe. Anal izirani su podaci samo za etni -ke grupe koje -i ne vi {e od 1% popul acije posmatrani h podru-ja Srbije, jer wihovo u-e{ }e u godi { -wem broju skl opceni h brakova pru-a kvantitativnu osnovu za analizu (vi {e od 100 skl opceni h brakova za svaki pol).

Na posmatrani m podru-ji ma uo-qi va je tendencija gotovo svih nacionalnosti ka skl apawu etni -ki homogenih brakova. Tako|e, uo-ava se da vel i -i na odnosno brojnost etni -ki h grupa ne pokazuje isti odnosno presudan uticaj na posmatrano pona{awe, pri -emu je broj skl opceni h brakova pojedini h nacionalnosti u ukupnom broju skl opceni h brakova pribli`an u-e{ -}u ti h grupa u ukupnom broju stanovnika. Nai me, realna je pretpostavka da je udeo etni -ki homogenih brakova vi {i kod etni -ki brojnjijih grupa a da su mawe grupe usled l imitiranog broja u ve}oj meri izlo`eni skl apawu me|uetni -ki h brakova. U sredinama, sa izra`enom dominacijom jedne etni -ke grupe,

tako je, realna je pretpostavka da ostale etničke grupe sa wom naj-e}e sklapanu brakove (sa Srbima u centralnoj Srbiji i Vojvodini odnosno sa Albancima na Kosovu i Metohiji). Odstupawa ukazuju na veći stepen zatvorenosti no { to nalaa`u broj-ani odnosno strukturalni odnosi date sredi ne i upu}uju na zna-aj kul turol o{kih i drugih -i ni laca.

Podaci pokazuju da u centralnoj Srbiji, s jedne strane, izrazi ti vi sok udeo etnički homogenih brakova (oko i preko 90%) i maju Srbi, Muslimani, Albanci i Romi grupe veliki h broj-ani h razlika (Tabela 1). S druge strane, i ako je broj brakovi koji su sklopili Crnogorci pribli`an, na primer, broju sklopjenih brakova Roma, posebno u 70-imi i 80-imi godinama, ove grupe pokazuju dijametralno razli-iti to pona{awe. Naime, Crnogorci su jedina etnička grupa sa izrazi tom etničk-kom heterogamijom pri sklapanu braka, jer udeo homogenih brakova ne prelazi od 20%. Sli-ino pona{awe i maju i Jugoslaveni kod kojih je udeo me|uetnički h brakova pri li`no vi sok i u porastu, sa oko 30% u 70-imi na 51% u 1993. U pogl edu promena pona{awa posmatrani h etnički h grupa u vremenu, osim pomenutih promena kod Jugoslavena, Albanci pokazuju tendenciju porasta udel a homogenih brakova a Romi laganog pada.

Tabela 1. Udeo etnički homogenih brakova u centralnoj Srbiji

	% homogenih brakova			
	1971	1981	1991	1993
Ukupno	92,0	90,0	88,0	90,0
Srbi	96,0	95,0	88,0	90,0
Crnogorci	18,0	18,5	14,5	17,5
Jugoslaveni	72,5	66,0	62,0	51,0
Albanci	88,0	90,5	95,0	96,0
Muslimani	90,5	91,0	90,0	91,0
Romi	90,5	90,5	84,5	83,5

Tabela 2. Udeo etnički homogenih brakova na Kosovu i Metohiji

	% homogenih brakova			
	1971	1981	1991	1993
Ukupno	90,0	92,0	93,0	95,0
Srbi	89,5	91,5	92,0	93,0
Crnogorci	51,0	43,5	51,0	48,0
Albanci	97,0	97,5	97,0	98,0
Muslimani	72,5	82,5	90,0	89,5
Romi	90,0	96,0	95,0	96,5

Mada je realno o-ekivati da na Kosovu i Metohiji, kao

podru-ju ni` e etni -ke homogenosti , sa mawi m brojem stanov- ni ka i samim tim mawe apsolutne brojnosti svih etni -ki h grupa, ni vo me|uetni -ki h brakova bude vi { i no u centralnoj Srbiji , podaci pokazuju upravo suprotno te upu}uju da faktor vel i -i ne pojedini h etni -ki h grupa ovde i ma jo{ maweg zna-aja (Tabela 2). Tako, pored Albanaca kao najbrojni je grupe sa stal - no i zrazi to vi soki m udel om etni -ki homogeni h brakova (98%) i Srbi , Romi i Musl i mani i maju vi soku etni -ku homogami ju, sa tendencijom porasta (u 1993. 93%, 96% i 89% etni -ki homo- geni h brakova). Pri tome, porast homogami je Srba doga|a se i pored tendencije pada wi hove brojnosti . Crnogoraci i na ovom podru-ju i maju najmawi udeo homogeni h brakova, al i i pak zna- ajno vi { i nego u centralnoj Srbiji (oko 50%), bez ve}i m pro- mena u posmatranom peri odu.

Tabela 3. Udeo etni -ki homogeni h brakova u Vojvodini

	% homogeni h brakova			
	1971	1981	1991	1993
Ukupno	74,0	71,0	71,0	73,0
Srbi	84,5	82,0	81,0	85,0
Crnogorci	36,0	34,0	28,0	31,0
Jugosl oveni	67,5	62,5	52,5	54,0
Ma ari	76,5	74,0	76,5	75,0
Romi	77,0	88,0	86,0	64,0
Rumuni	73,5	61,0	67,5	82,0
Sl ovaci	73,5	68,5	69,5	74,5
Hrvati	43,0	42,0	38,5	35,5

Na prvi pogl ed se -i ni da u Vojvodini , u odnosu na ostal a podru-ja, u najve}oj meri dol azi do izra` aja o-eki vani uti caj struktural ni h odnosa. Me|uti m, i na ovom podru-ju pokazuju se zna-ajna odstupawa (Tabela 3). Tako, Srbi i Ma|ari kao naj- brojni je grupe i maju i najvi { e i relati vno stabi lne udele etni -ki homogeni h brakova (na ni vou od 80-85% odnosno 74- 75%), al i , i Rumuni i Sl ovaci , me|u najmawi m od posmatrani h grupa, uz tendenciju porasta etni -ki homogeni h brakova u 1993. dosti ` u ni vo zabel e` en kod Srba odnosno Ma|ara. Romi , i po- red mal e brojnosti i na ovom podru-ju i maju vi sok udeo etni -ki homogeni h brakova, mada sa i zvesnom tendenci om pada po-et- kom 90-ih (u 1993. 64%). Crnogorci , sl i -ni po vel i -i ni nave- deni m grupama jedi ni su koji i maju znatno vi { i udeo me|uetni -ki h brakova, -i ji ni vo u posmatranom peri odu bl ago osci - l i ra i u 1993. iznosi 31%. Vi { i udeo me|uetni -ki h brakova i maju i Jugosl oveni i Hrvati i ako ne spadaju u najmawe etni -ke skupi ne ovog podru-ja. Kod obe grupe pri metna je tendencija

porasta me|uetni -kih brakova -iji udeo u 1993. kod Jugosl ovena i znosi 54% a kod Hrvata 35%.

Karakter teri torijal nog razme{ taja stanovni { tva na pojedini m podru-ji ma mogao bi i mati uti caja na ve}i stepen etni -ke homogami je pri skl apawu brakova no { to se to mo` e o-eki vati s obzi rom na broj-ani udeo pojedini h etni -kih grupa. U tom pogl edu, u central noj Srbi ji postoji zna-ajan stepen teri torijal ne koncentraci je Al banaca i Musl i mana. Nai me, 88,2% ukupnog broja Musl i mana koncentri sano je u pet me|u-sobno susednih op{ ti na, dok 90,3% Al banaca u central noj Srbi ji naseqava tri prostorno povezane op{ tine. Me|uti m, ostal e naci onal nosti maweg broja sa vi sokim udel om etni -ki homogenih brakova u central noj Srbi ji ni ti na ostal im podru-ji ma nemaju ovakve teri torijal ne pogodnosti , osi m u i zvesnoj meri Ma|ari koji u 58,2% slu-ajeva ` i ve u banatski m op{ ti nama.

Da bi se preci zni je odredi o stepen nesumqi ve zatvorenosti koja obel e` ava pona{ awe posmatrani h etni -kih grupa, posl u` i l i smo se i zra-unavawem teorijski f rekvenci skl apawa braka pod pretpostavkom wi hove potpune otvorenosti . To zapravo pretpostavqa da l i ca koja skl apaju brak uop{ te ne pri daju zna-aj etni -koj pri padnosti . Stavqawem u odnos empi rijski h i teorijski h f rekvenci dobi ja se i ndeks asoci jaci je kao wi hov kol i -ni k. Wegova vrednost od 1,0 pokazuje da se posmatrane f rekvenci je di stri bui raju po teorijskoj verovatno}i , vrednost mawa od 1,0 da postoje svesna i l i spontana i zbegawawa a ve}a od 1,0 da se postoji tendenci ja i zrazi tog udru` i vawa posmatrani h obel e` ja. Na ovaj na-in, pri menom jedi nstvenog standarda el i mi ni { u se postoje}e di sproporci je u vel i -i ni pojedini h etni -kih grupa. Pri tome, opredel i l i smo se da podatke i z 1981. i 1993. podvrgnemo standardi zaci ji (Tabel e 4 i 5).

Tabel a 4. I ndeksi asoci jaci je etni -kih obel e` ja u 1981.

Central na Srbi ja	op{ ti i ndeks homogami je						1,2
	Srbi n	Crno-gorac	Jugos-loven	Al ban-ac	Musl i-man	Rom	Ostal e naci on.
Srpki wa	1,1	0,8	0,3	0,1	0,1	0,1	0,7
Crnogorka	0,9	15,3	1,3	0,0	0,2	0,0	0,7
Jugosl ovenka	0,3	2,6	26,3	0,0	0,1	0,0	1,7
Al banka	0,1	0,0	0,1	66,8	0,3	0,4	0,3
Musl i manka	0,1	0,1	0,1	1,1	28,5	0,2	0,4
Romki wa	0,1	0,2	0,1	0,7	0,1	91,0	0,3
Ostal e naci on.	0,8	1,7	0,8	0,4	0,3	0,3	7,7

Vojvodina		općiti indeks homogenosti							1,9	
	Srbin	Crnogorac	Jugosloven	Mađar	Rumun	Rom	Slovak	Hrvat	Ostale nacije	
Srpkinja	1,4	0,9	0,3	0,3	0,5	0,1	0,3	0,6	0,8	
Crnogorka	0,8	16,5	0,8	0,2	0,2	0,0	0,1	0,4	0,9	
Jugoslovenka	0,5	0,7	11,7	0,3	0,1	0,2	0,2	0,3	0,6	
Mađarica	0,3	0,3	0,4	4,0	0,2	0,1	0,2	0,8	0,6	
Rumunka	0,5	0,2	0,2	0,1	35,1	0,7	0,5	0,3	0,5	
Romkinja	0,1	0,0	0,1	0,2	0,0	87,1	0,0	0,1	0,4	
Slovakinja	0,4	0,4	0,2	0,3	0,7	0,0	22,8	0,5	0,7	
Hrvatice	0,6	0,6	0,6	0,7	0,1	0,1	0,0	6,8	0,8	
Ostale nacije	0,8	0,9	0,6	0,5	0,9	0,4	0,6	0,7	7,1	

Kosovo i Metohija		općiti indeks homogenosti					1,5	
	Srbin	Crnogorac	Albanac	Musliman	Rom	Ostale nacije		
Srpkinja	6,1	2,8	0,0	0,1	0,1	0,4		
Crnogorka	3,2	33,7	0,1	0,0	0,0	0,8		
Albanka	0,0	0,1	1,3	0,1	0,0	0,3		
Muslimanka	0,1	0,2	0,3	2,4	0,2	0,3		
Romkinja	0,0	0,0	0,0	0,0	72,2	0,4		
Ostale nacije	1,0	2,6	0,4	0,3	0,6	32,8		

Tabela 5. Indeks asocijacije etničkih obitelji u 1993.

Centralna Srbija		općiti indeks homogenosti						1,2	
	Srbin	Crnogorac	Jugosloven	Albanac	Musliman	Rom	Ostale nacije		
Srpkinja	1,1	0,9	0,4	0,0	0,1	0,1	0,8		
Crnogorka	0,8	19,1	2,8	0,1	0,1	0,0	1,4		
Jugoslovenka	0,5	2,1	54,8	0,1	0,6	0,2	2,2		
Albanka	0,0	0,0	0,0	40,5	0,0	0,3	0,2		
Muslimanka	0,1	0,2	0,2	0,1	26,6	0,1	0,4		
Romkinja	0,0	0,0	0,0	0,2	0,1	57,2	2,8		
Ostale nacije	0,9	0,3	1,6	0,5	0,3	2,0	6,5		

Vojvodina		općiti indeks homogenosti							1,9	
	Srbin	Crnogorac	Jugosloven	Mađar	Rumun	Rom	Slovak	Hrvat	Ostale nacije	
Srpkinja	1,4	0,9	0,4	0,2	0,3	0,2	0,2	0,6	0,6	
Crnogorka	0,8	15,8	0,5	0,2	0,0	0,0	0,4	0,8	1,3	
Jugoslovenka	0,5	0,7	8,4	0,4	0,2	0,1	0,2	1,1	1,1	
Mađarica	0,3	0,2	0,4	4,7	0,2	0,1	0,2	0,8	0,8	
Rumunka	0,5	0,0	0,1	0,2	38,7	1,1	0,3	0,1	0,6	
Romkinja	0,2	0,0	0,2	0,1	0,6	44,2	0,0	0,3	0,6	
Slovakinja	0,2	0,1	0,4	0,2	0,0	0,0	24,8	0,6	0,5	
Hrvatice	0,5	1,0	1,4	0,8	0,2	0,0	0,9	10,8	1,1	
Ostale nacije	0,7	1,7	0,9	0,4	0,7	0,6	0,5	1,2	7,0	

Kosovo i Metohija		općiti indeks homogenosti					1,5	
	Srbin	Crnogorac	Albanac	Musliman	Rom	Ostale nacije		
Srpkinja	8,6	3,9	0,0	0,0	0,0	0,3		
Crnogorka	4,0	63,0	0,1	0,0	0,0	0,7		
Albanka	0,0	0,1	1,2	0,1	0,0	0,4		
Muslimanka	0,1	0,3	0,1	24,8	0,0	1,1		
Romkinja	0,1	0,0	0,0	0,0	43,1	0,5		
Ostale nacije	1,2	0,5	0,5	0,7	0,5	31,0		

Najviši stepen saglasja teorijskih i postojećih frek-

vencija na svim područjima imaju najbrojnije etničke grupe, pri čemu su njihovi indeksi asocijacijske stabilnosti, Srba u centralnoj Srbiji od 1,1, a u Vojvodini od 1,4 i Albanaca na Kosovu i Metohiji od 1,3. Postojeće razlike među njima, ipak, pokazuju da ostvareni udio homogenih brakova u datim strukturalnim okolnostima Srba u centralnoj Srbiji realizuju sa manjim stepenom selektivnosti nego Srba u Vojvodini ili Albanci na Kosovu i Metohiji.

Podaci sa svih ostalih etničkih grupa potvrđuju da se i stiče i stabilniji udio etničkih homogenih brakova i između grupa različitih brojnosti postiže nejednakom stepenom njihove otvorenosti u pogledu sklapanja brakova sa pripadnicima drugih nacionalnosti. Kako sve grupe pokazuju izrazito visoke i najviše vrednosti indeksa asocijacijske u homogenim kombinacijama, što je grupa manja ona ostvaruje ovu svoju tendenciju većim stepenom zatvaranja i selektivnosti. Tako, na primer, najviše indekse asocijacijske u etničkih homogenim kombinacijama imaju Romi, Jugoslaveni i Albanci u centralnoj Srbiji, koji su u 1993. sklopili etničkih homogenih brakova čak 56, 53 odnosno 39 puta više nego što bi u datim strukturalnim odnosima bilo realno očekivati. Potom, Rumuni (37 puta više), Slovaci (23 puta) i Romi (43 puta) u Vojvodini, te Crnogorci (62 puta), Romi (42 puta) i Muslimani (23 puta) na Kosovu i Metohiji. Poređewe podataka između 1981. i 1993. s jedne strane, pokazuje da se indeksi asocijacijske homogenih kombinacija mijenjaju za grupe i njihova brojnost u ukupnom broju sklopljenih brakova pokazuje znatne promene. To ukazuje da se generalno njihovo ponašanje mijenja i se ostvaruje lakše (na primer kod Albanaca u centralnoj Srbiji) i lako (na primer, Srbi i Crnogorci na Kosovu i Metohiji). S druge strane, pad i porast indeksa asocijacijske homogenih brakova kod pojedinih etničkih grupa odraz je promene ponašanja odnosno promena u ostvarenom udelu homogenih brakova (na primer Rumuna i Slovačka odnosno Roma u Vojvodini). Kod određenih grupa, ipak, dolazi do uzajamnog uticaja oba faktora, kao kod Jugoslavena u centralnoj Srbiji ili Muslimana na Kosovu i Metohiji.

Samo grupe sa visokim udelima etničkih heterogenih brakova pokazuju otvorenost ka udruženjima sa drugim narodima ali i tada naglašeno selektivno. Tako su Crnogorci u centralnoj Srbiji najviše otvoreni prema Jugoslavenima, sa Srbima ostvaruju gotovo teorijski očekivani broj brakova dok su prema svim ostalim posmatranim narodima zatvoreni, osim zbirne kategorije ostalih etničkih grupa. Na Kosovu i Metohiji ova etnička grupa pored homogenih i skupo sklapanja

brakove sa Srbima, i to sa najvišim indeksom asocijacije koji postiže u heterogamnim kombinacijama na svim područjima, naime, u 1993. sklopčeno je trostruko više brakova nego što bi se teorijski moglo očekivati. Tako je, u 1981. kao i u centralnoj Srbiji zabeleženo je i značajno udruženje sa pripadnicima ostalih narodnosti. I u Vojvodini Crnogorci su konstatno sklopčeno samo udruženje sa Srbima, ali na teorijski očekivanom nivou, a u 1993. ovaj nivo postižu i sa Hrvatima, dok je udruženje sa ostalim narodima stalno oko ovog nivoa. Jugoslaveni i maju izrazitu sklopčnost udruženja sa Crnogorcima u centralnoj Srbiji a sa Hrvatima u Vojvodini. Tako je, i ova grupa ostvaruje udruženje sa ostalim narodima na nivou koji varira oko teorijskih mogućnosti. Hrvati, pak, u Vojvodini naglašeni je sklopaju brakove sa Mađarima i pripadnicima ostalih naroda u 1993, dok podaci iz 1981. ukazuju najveću inklinaciju ka sklopaju brakova sa Crnogorcima.

Ponašanje Srba na Kosovu i Metohiji predstavlja i uzetak u ponašaju grupa sa izrazito visokim udelom homogenih brakova. Naime, na ovom području oni pored visokog indeksa asocijacije u homogenoj bračnoj kombinaciji konstatno pokazuju i naglašenu sklopčnost ka bračnom udruženju sa Crnogorcima, u 1993. trostruko više od teorijski pretpostavčenog u datim strukturalnim odnosima. Na ovom području Srbi, tako je, ostvaruju teorijski nivo udruženja sa kategorijom ostalih narodnosti. Slični i uzetak ali kratkotrajno zabeležili su i Albanci u centralnoj Srbiji 1981, kada su sa Muslimanima ostvarili teorijski očekivan broj brakova i pored ostvarenog visokog udela etnički homogenih brakova.

Ostale nacionalnosti, usled visoke zatvorenosti posmatranih etničkih grupa, pokazuje dominantnu usmerenost na sklopavanje brakova međusobom, i to najizrazitije na Kosovu i Metohiji. I pak, naglašeno je i udruženje sa Crnogorcima i Jugoslavenima, u centralnoj Srbiji i Vojvodini, posebno 1993, dok je udruženje na nivou teorijskih mogućnosti u 1993. i sklopčeno sa Hrvatima i Mađarima u Vojvodini i sa Muslimanima na Kosovu i Metohiji.

Kao dodatna ilustracija značajne zatvorenosti etničkih grupa u Srbiji može se posmatrati zastupčenost bračnih kombinacija sa najbrojnijom populacijom na posmatranim područjima, koje bi prema teorijskoj pretpostavci morala biti značajna kod svih nacionalnosti. Međutim, osim očekivane zastupčenosti brakova Srba i Crnogoraca, u 1993. Jugoslaveni su sklopili i 2,5 puta više brakova sa Srbima nego što bi to strukturalni odnosi u centralnoj Srbiji nalagali, Muslimani i

Romi oko 14 puta mawe a Albanci -ak 56 puta mawe. Ni u Vojvodini, brakovi sa Srbima ni su zastupčeni prema teorijskim mogućnostima. Tako, najveća odstupawa u ovom pogledu belgije i Romi, broj sklupčenih brakova sa Srbima je 6,5 puta mawi, potom Mađari i Slovaci sa 4,5 puta mawe sklupčenih brakova sa Srbima, a među najmawim odstupawima su Hrvati sa 1,8 puta mawe sklupčenih brakova sa Srbima i Crnogorci koji od teorijskih mogućnosti odstupaju samo za 10%. Na Kosovu i Metohiji, brakove sa Albancima najmawe sklupčaju Srbi, 52 puta maweno (to je teorijski moguće), potom Romi, 39 puta mawe, Muslimani, 14 puta i Crnogorci 12 puta mawe.

Analiza takođe pokazuje da se heterogeni brakovi, kada do njih dolazi, sklupčaju gotovo i skupu i vo i zmeđu pripadnika etničkih grupa bliskih socijalnim i kulturnim obelježjima, (to može moći preko naglašenosti i indeksa udruženosti i vavaj vrednosti koje inkluzivni raju ka nivou od 1,0. Takve vrednosti najčešće su u kombinacijama Albanci-Muslimani, Srbi-Crnogorci, Hrvati-Mađari, i u kombinacijama sa Jugoslovenima koji su u najvećoj meri potomci iz etničkih mešovitih brakova.

Ukoliko se vrati mo na početak naše analize i pokušamo da ocenimo u kojoj meri na sklupčawe međuetničkih brakova pojedinih područja u Srbiji utiče sastav nacionalne strukture a u kojoj meri ponašawe etničkih grupa, neophodno je da u analizu uvedemo i kvantitativni izraz koji ukazuje na zbirni uticaj ponašawa po područjima. Opšti indeks homogenije, koji stavqa u odnos zbir posmatranih i zbir teorijskih frekvencija u homogenim bračnim kombinacijama pokazuje da je u Vojvodini, u odnosu na date strukturalne mogućnosti, broj ostvarenih homogenih brakova u najvećem raskoraku u odnosu na teorijski mogući, a da najveće saglasje frekvencija pokazuje centralna Srbija. Drugim rečima, u centralnoj Srbiji i 1981. i 1993. ostvareno je 26% homogenih brakova višeno (to bi se očekivalo pod pretpostavkom slabodnog udruženosti i vavaj etničkih obelježja u datom stepenu homogenosti wene strukture, na Kosovu i Metohiji 35% odnosno 31% a u Vojvodini 48% odnosno 46%. U svetlu ovih podataka jasno je da je najviše i ni vo etničkih heterogenih brakova u Vojvodini određen prevlastveno višim stepenom razuljenosti nacionalne strukture uprkos i na ovom području evidentnoj težnjoj bračnoj homogamiji. Međutim, razlike između Kosova i Metohije i centralne Srbije pre se mogu objasniti višim stepenom zatvorenosti etničkih grupa u datom nivou slinosti strukturalnih uslova. S druge strane, strukturalne karakteristike svih područja Srbije određuju se za i spočeni ni vo udelu etničkih mešovitih brakova jer je

te`wa ka etni ~koj homogami ji u posmatranom peri odu duboko ukorewena kod svi h naci onal ni h grupa, { to obja{ wava i rel a-ti vno mal a pomerawa po~etkom 90-i h, na koja je uti caj pona{ a-wa domi natan.

LI TERATURA

1. Demografska kretawa i karakteristi ke stanovni { tva Jugosl avi je prema naci onal noj pri padnosti , (1978), Beograd, CDI I DN.
2. Mrdjen, Snjezana (1996) **La mixite en ex Yugoslavie. Integration ou segregation des nationalites.** Revue d'etudes comparatives Est-Oues, 1996, 3 (septembre), Paris.
3. Petrovi }, Ru` a (1985) Etni ~ki me{ ovi ti brakovi u Jugosl aviji , Beograd, I SI Fi lozofskog fakul teta.

Mina Petrović, Beograd

ETHNICITY HOMOGENEOUS AND ETHNICITY HETEROGENEOUS MARRIAGES IN SERBIA

Summary

As a good indicator of the etnic relations in certain society, the marriages have been analyzed for the period 1971-1993 with respect to the nationality of the spouses. Having in mind a politically proclaimed friendly multiethnic climate in the ex-Yugoslav society and latter worsening of the interethnic relations due to its break down, there were small oscillations in the share of the interethnic marriages. The ethnic structure diversity of different regions is the main cause of their unequal distribution. So, the region with the highest share of the interethnic marriages is Vojvodina (constantly around 30%), than central Serbia (at the beginning and at the end of the analyzed period around 10%, but during the 80's with an increase up to 15%), and the region with the lowest share is Kosovo and Metohia (with constantly decreasing trend, from 10% in the 70's to 5% in the 90's). For each ethnic group their size is in the positive correlation with the share of ethnic homogeneous marriages, although this correlation depends on the quality of interethnic relations in a certain region. Two examples are indicative. On one hand, the share of interethnic marriage for Serbs in Kosovo and Metohia is very high (with an increase from 88% in 1971, to 95% in 1993.), higher than in Vojvodina (where it oscillates around 85%) although the number of Serbs in Kosovo and Metohia is manifold lower (with a decreasing trend), so it is the consequence of unfriendly interethnic relations, helped by spatial concentration

of the Serbs in Kosovo and Metohia, and, most probably, by possibilities to get married with Serbs that are coming from other regions of Serbia.

Key words: homogeneous marriages, non-homogeneous marriages, spouse, ethnic, Serbia